

Česká společnost ornitologická - Jihomoravská pobočka

Lidická 971/25, 602 00 Brno

ID datové schránky: 56ywzeq

tel.: +420 731 782 066; IČ: 65353391

www.jmpcso.cz

Průzkum ptactva v Brně-Líšni v hnízdní sezóně 2023

Zadavatel:

Úřad městské části Brno-Líšeň

Řešitel:

Česká společnost ornitologická – Jihomoravská pobočka,

zpracovali:

Kryštof Horák (horak@birdlife.cz, 737 301 664), Miloslav Homolka, Roman Nepraš

datum vyhotovení: 10. 11. 2023

Obsah

1	Úvod.....	3
1.1	Obecná charakteristika a vývoj lokality	3
2	Metodika.....	5
3	Výsledky.....	6
3.1	Celkový přehled zjištěných druhů	6
3.2	Komentáře k jednotlivým cílovým druhům	7
3.2.1	Rorýs obecný.....	7
3.2.2	Šplhavci.....	8
3.2.3	Holub domácí	9
3.2.4	Poštołka obecná.....	10
3.2.5	Jiříčka obecná.....	11
3.2.6	Vlaštovka obecná.....	12
3.2.7	Vrabc domáci.....	13
3.2.8	Kavka obecná	15
3.2.9	Vrána obecná.....	15
3.2.10	Sojka obecná.....	15
4	Shrnutí a doporučení	17
4.1	Obecná opatření pro podporu ptactva.....	17
4.1.1	Péče o zeleň.....	17
4.1.2	Kolize s prosklenými plochami	17
4.1.3	Podpora hnízdních možností	19
4.2	Individuální ochrana druhů.....	19
4.2.1	Rorýs obecný.....	19
4.2.2	Poštołka obecná.....	20
4.2.3	Jiříčka obecná.....	20
4.2.4	Vlaštovka obecná.....	20
4.2.5	Kavka obecná	21
4.3	Problematika holuba domácího	21

1 Úvod

Monitoring ptáků Líšně vypracovala Jihomoravská pobočka České společnosti ornitologické na základě poptávky ze strany úřadu MČ Brno-Líšeň. Věnoval se průzkumu ptáků v rámci zastavěného území městské části Brno-Líšeň se zřetelem na vybrané druhy nebo skupiny druhů, které jsou na lidská sídla úzce vázané (tzv. synantropní druhy), nebo druhy jejichž soužití s člověkem může být konfliktní. Konkrétně se jednalo o tyto druhy: holub domácí ferální forma, jiříčka obecná, kavka obecná, poštolka obecná, rorýs obecný, sojka obecná, šplhavci (strakapoud velký, jižní a žluna zelená), vlaštovka obecná, vrabec domácí, vrána obecná.

Tato zpráva shrnuje zjištěné poznatky z hnízdní sezóny 2023, podrobněji se věnuje cílovým druhům a v závěru nabízí návrhy na podporu ptactva ve sledovaném území.

1.1 Obecná charakteristika a vývoj lokality

Aktuální složení ptačího společenstva v Brně-Lišni je výsledkem dlouhodobějších změn, ke kterým dochází v souvislosti s výstavbou, vývojem osídlení i chováním obyvatel. Tyto změny nepřímo ovlivňují ptačí společenstvo, například vlivem na v potravní nabídku, hnízdní možnosti a také se mohou kombinovat s klimatickými změnami.

Území před výstavbou nové Líšně tvořila převážně drobná políčka, ale i větší plochy polí a na svazích především zahrady. Avifaunu Líšně zásadním způsobem ovlivnila výstavba sídliště, omezení, přeměna či úplné zrušení zemědělské činnosti (např. JZD) a v historické části území pak postupná přestavba bývalých převážně zemědělských usedlostí na obytné RD bez hospodářských zvířat, případně přeměna produktivních zahrad na rekreační.

Před výstavbou sídliště se zde vyskytovala řada druhů ptáků, kteří jsou vázáni na otevřenou mozaikovitou krajinu se zemědělskou půdou a roztroušenou zelení. Vzhledem k úbytku těchto biotopů se staly vzácnými ptáci jako skřivan polní, strnad obecný či konopka obecná. Zcela vymizely například tyto druhy: koroptev polní, chocholouš obecný, ťuhák obecný, bramborníček černohlavý nebo pěníce vlašská.

Naopak se zde usadili ptáci, kteří se dříve člověku vyhýbali, ale v posledních desetiletích postupně ztrácí plachost a hnízdí někdy i v těsné blízkosti lidí. Zde využili nových hnízdních možností, které jim přináší i nová sídlištní zástavba. K těmto druhům patří například původně lesní ptáci jako strakapoud velký, sojka obecná, holub hřivnáč nebo vrána obecná, v menší míře pak třeba brhlík lesní, poštolka obecná, nebo kavka obecná.

Obrázek 1: Ortofotomapa Lišně z roku 1953 a z roku 2022.

Další druhy ptáků jsou přímo spojeny s lidskými stavbami, které jim nahrazují původní skalnaté biotopy a kteří se mimo lidská sídla prakticky nevyskytují (synantropní druhy). Jsou to např. jiříčka obecná, rorýs obecný, rehek domácí, vlaštovka obecná nebo zdivočelý holub domácí pocházející z holuba skalního.

Lze říci, že v dnešní době, kdy již nedochází k tak rozsáhlým zásahům, jako byla výstavba sídliště nastává postupné ustálení ekosystému. Zůstává zde pestrá směsice prostředí tvořená zbytky starých zahrad či zahrádkářských kolonií, relativně velkými plochami křovin, starými soliterními stromy, živými ploty, travnatými plochami mezi paneláky a zahrady nejrůznějších druhů u rodinných domů. Tento stav umožňuje výskyt relativně bohatého společenstva ptačích druhů. Jak se toto společenstvo vyvine a jak se bude daným ptačím druhům dařit bude záležet především na dalším rozvoji městské části a na úrovni péče o životní prostředí,

2 Metodika

Mapování ptáků bylo provedené na zastavěném území městské části Brno-Líšeň, na ploše vyznačené na obrázku 3. Průzkum prováděli dva mapovatelé – Miloslav Homolka a Roman Nepraš, kteří si území rozdělili na dva celky – starou a novou Líšeň (viz obr. 2). Mapování ptáků probíhalo po neměnných trasách a v přibližně podobném denním čase v dubnu, květnu a červnu 2023. Při těchto pochůzkách byla zaznamenávána přítomnost všech druhů ptáků, jejich počet a případná hnízdní aktivita. Zvláštní pozornost byla věnována vybraným druhům ptáků (viz úvod zprávy). K výskytu těchto druhů jsme se snažili získat co nejvíce informací o jejich chování a případně interakcích s člověkem. Výsledky jsme hodnotili zvláště pro starou a novou část Líšně vzhledem ke zcela odlišné struktuře zástavby.

Obrázek 2: Mapa Líšně s vyznačenými hranicemi mapovaného území, čárkovaně rozdělení na starou (vpravo) a novou (vlevo) Líšeň.

3 Výsledky

3.1 Celkový přehled zjištěných druhů

Při mapování ptáků v roce 2023 byla ve sledovaném území (viz metodika) zaznamenána přítomnost celkem 58 druhů, z nichž je možné hnízdění u minimálně (tab. 3). Hnízdící druhy je možné zařadit mezi synantropní nebo částečně synantropní (8), lesní (25), druhy otevřené krajiny (lesostep) (18), vázané na vodu (2) a ostatní, které nemají vyhraněné nároky na prostředí (5). Na území nové Líšně bylo zjištěno 36 druhů, na území staré Líšně pak 63 druhů (z nich 44 s hnízdním výskytem ve sledovaném území).

Tabulka 3. Přehled ptačích druhů hnízdících na sledovaném území v roce 2023 a odhad počtu hnízdících párů – číselné hodnoty pro jednotlivé části Líšně: NL = nová Líšeň; SL = stará Líšeň, čísla v závorce znázorňují druhy, které na území pravděpodobně nehnízdí; typ = typ prostředí, na který jsou druhy primárně vázané: L – les; LS – lesostep/otevřené biotopy; S – synantropní; N – nesespecializované, V – vodní biotopy.

druh	NL	SL	typ	druh	NL	SL	typ
bažant obecný	1-2	2-3	LS	pěnice slavíková	–	1	L
brhlík lesní	3--5	5-10	L	pěnkava obecná	26--75	6-12	N
budníček lesní	–	(1)	L	poštolka obecná	2-5	(1)	LS
budníček menší	13--25	13-25	L	rehek domácí	26--75	35-70	S
červenka obecná	1-5	5-12	L	rehek zahradní	6--12	5-10	L
datel černý	–	1	L	rorýs obecný	50-90	1	S
dlask tlustozobý	1--5	1-5	L	sedmihlásek hajní	1-3	–	LS
drozd zpěvný	13--25	13--26	L	Skřivan polní	–	2	LS
holub domácí	140--160	1-5	S	slavík obecný	1-3	–	LS
holub hřivnáč	26--75	5-10	L	sojka obecná	8-12	5-10	L
hrdlička divoká	–	(1)	LS	stehlík obecný	13--25	13--25	LS
hrdlička zahradní	26--75	26--75	S	strakapoud jižní	1	1-2	LS
jiříčka obecná	40-60	24-30	S	strakapoud malý	–	1	L
kachna divoká	–	(1-2)	V	strakapoud velký	1-3	5-8	L
kalous ušatý	1	–	LS	strnad obecný	–	1-2	LS
káně lesní	–	(1)	LS	střízlík obecný	–	2-5	L
kavka obecná	9-10	–	S	sýkora babka	–	(1)	L
konipas bílý	–	1-2	LS	sýkora koňadra	26--75	26--75	N
konipas horský	–	2-3	V	sýkora modřinka	13--25	13--25	N
kos černý	26--75	30-60	N	sýkora uhelníček	–	(1)	L
krahujec obecný	–	1	L	šoupálek dlouhoprstý	–	1-2	L
králíček obecný	–	(1)	L	špaček obecný	10-20	15-30	L
krutihlav obecný	–	2-6	LS	vlaštovka obecná	–	5	S
kukačka obecná	–	1	N	vrabec domácí	90--110	50-70	S
lejsek šedý	–	1-2	L	vrabec polní	76--125	10-30	LS
mlynařík dlouhoocasý	2-5	1-3	L	vrána šedá	1	(1)	LS
pěnice černohlavá	13--25	13-25	L	zvonek zelený	13--25	5-10	LS
pěnice hnědokřídla	1-3	–	LS	žluva zelená	1-3	3-4	L
pěnice pokřovní	10-15	8-15	LS	žluva hajní	–	1	L

3.2 Komentáře k jednotlivým cílovým druhům

3.2.1 Rorýs obecný

NL

Ve sledovaném území bylo zjištěno celkem 185 rorýsů na 21 hnízdištích (tab. 1). Můžeme tedy odhadnout, že na sídlišti Líšeň v roce 2023 hnízdlilo 50 až 90 párů rorýse obecného (tabulka 1).

Tabulka 1: Počet jedinců rorýse obecného na jednotlivých hnízdištích v nové Líšni v roce 2023 a orientace vletových otvorů ke světovým stranám.

ulice	ex.	orientace	ulice	ex.	orientace
Bednaříkova 11	12	sz	Horníkova 32	6	z
Bednaříkova 11	6	v	Kosíkova 6	4	sv
Bednaříkova 1a	4	s	Kotlanova 3	9	z
Bednaříkova 3	4	z	Kubíkova 18	15	v
Elplova 34	6	z	Michalova 5	10	j
Elplova 24-26	12	j	Molákova 17- 3	16	j
Fajmonové 10	16	j	Puchýřova 1-3	15	j + s + sv
Fajmonové 7	6	jz	Radnice	8	s + z
Fajmonové 9	4	jz	Strnadova/Štefáčkova	16	v + z
Horníkova 4	6	z	Zikova 2-6	8	v
Horníkova 8	4	jz			

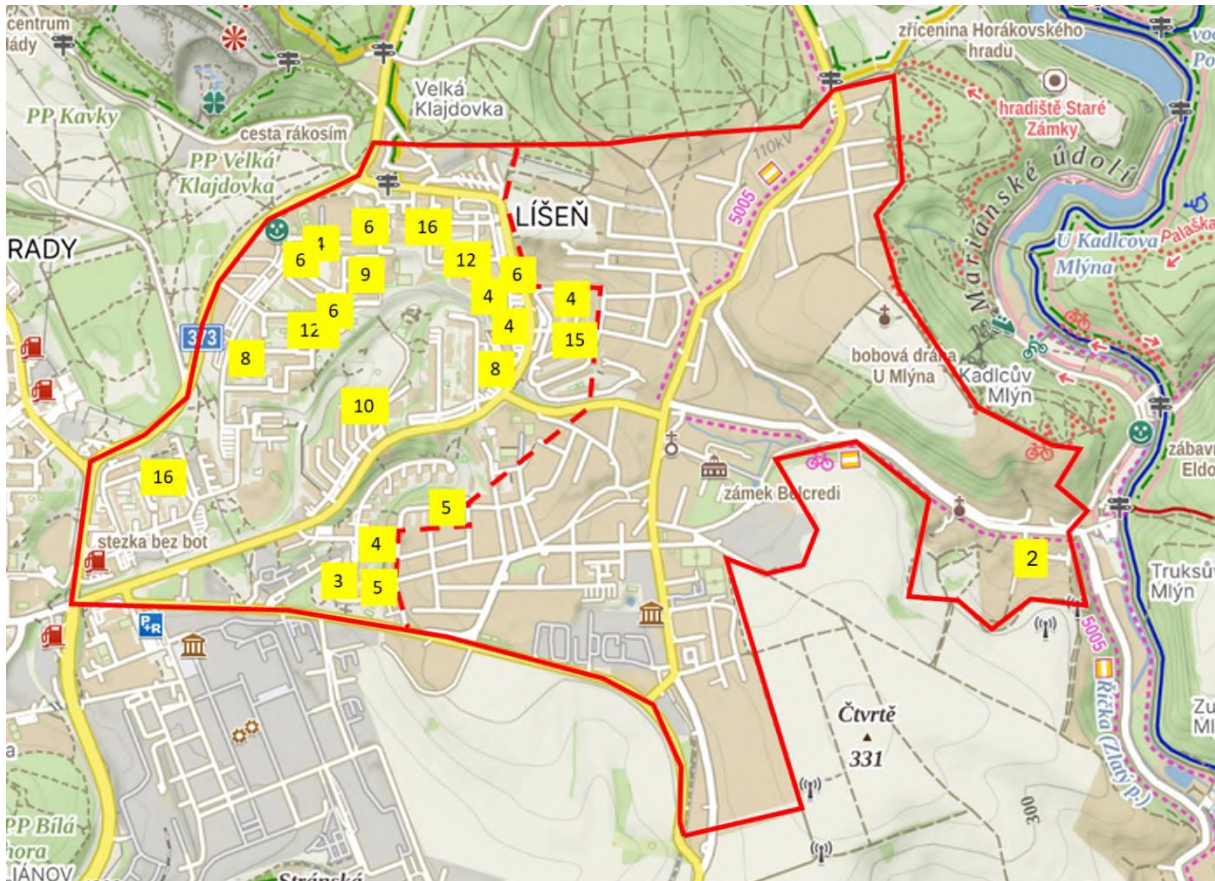
Celkem bylo lokalizováno 21 objektů, na kterých rorýsi hnízdlí (obr. 3), většina z nich jsou vysoké panelové domy. Zde rorýsi hnízdlí v úrovni 5. a vyššího podlaží (16x), 2 hnízdiště byla na úrovni druhého a 3 na úrovni 4. podlaží. Devatenáct hnízdišť bylo na obytných budovách, jedno na radnici Líšeň a jedno na budově se službami v obchodním centru. Vletových otvorů bylo zaznamenáno celkem 38 viz tabulka 2. Hnízdiště rorýse jsou v NL ze dvou třetin lokalizována v kazech na fasádách (škvíry pod parapety, v podstřeší apod.), třetinu hnízdišť vytvořili šplhavci vydlabáním dutin v zateplení budov (tab. 2).

Tabulka 2: Umístění hnízd rorýse obecného na sídlišti Brno Líšeň v roce 2023

hnízdiště	N	%
škvíra pod parapetem střecha	13	34.2
škvíra pod parapetem balkon	4	10.5
díra v zateplení - stěna	5	13.2
díra v zateplení - pod parapetem	7	18.4
pod taškami na střeše	9	23.7
v zateplení celkem	12	31.6
kazy fasády celkem	26	68.4
celkem	38	100.0

SL

Oblast Staré Líšně s převažující nízkou zástavbou nenabízí těmto výborným letcům vzhledem k hnízdní specializaci dostatek vhodných míst ke hnízdění. Většina rorýsů, která byla při pochůzkách SL zaznamenána viditelně patřila do sousední lokality NL, která je z tohoto hlediska pro ně příhodnější. Jedinou výjimkou je hnízdění na objektu Jateční 17, kde rorýsi hnízdí tradičně za okapem pod parapetem střechy. V minulosti zde byly min. dva páry, letos jeden.

Obrázek 3: Počet jedinců na hnízdištích rorýse obecného v Líšni v roce 2023.

3.2.2 Šplhavci

NL

Šplhavci obývají sídliště v průběhu celého roku a pravidelně zde v nevelkém počtu hnízdí. V roce 2023 nebylo v nové Líšni nalezeno hnízdo žádného šplhavce, ale podle jejich výskytu odhadujeme, že sídliště bylo součástí hnízdního teritoria nejméně dvou párů strakapouda velkého, dvou párů žluny zelené a jednoho páru strakapouda jižního. Na konci jara byla na sídlišti opakovaně pozorována mláďata všech tří druhů. V minulých letech byla hnízda strakapouda velkého nalezena ve zpustlých zahradách východně od ulice Fajmonové a také v křovinách západně od této ulice.

Dutiny po šplhavcích byly nalezeny ve starých ovocných stromech ve zpustlých zahradách i ve starých stromech, které jsou součástí veřejné zeleně. Velké množství dutin šplhavci vytvořili v zateplení obytných domů po celém sídlišti, nejčastěji tam, kde se v blízkosti nacházejí vzrostlé stromy. Dutiny bývají umístěné od druhého podlaží až po nejvyšší, 8. patro. Tyto dutiny bývají následně využívány ke hnízdění dalšími druhy ptáků (rorýs obecný, kavka obecná).

SL

Rovněž ve SL bývají výše uvedené druhy k vidění po celý rok, neboť si dříve typičtí lesní ptáci přivykli na možnosti získání obživy v zahradách, ať už na ovocných stromech nebo krmítkách v zimě a snížila se jejich plachost. Vzhledem k povaze hnízd v dutinách stromů, a tedy v zástavbě SL spíše v zahradách se nepodařilo zaznamenat konkrétní hnízdo. V této části sledovaného území je vhodné prostředí pro výskyt šplhavců, především zahrádky rodinných domů se starými stromy. Celkově lze pro SL odhadnout výskyt 3-4 párů žluny zelené, 1-2 párů strakapouda jižního a 5-8 párů strakapouda velkého. V okrajových částech byla také zjištěna přítomnost datla černého.

3.2.3 Holub domácí

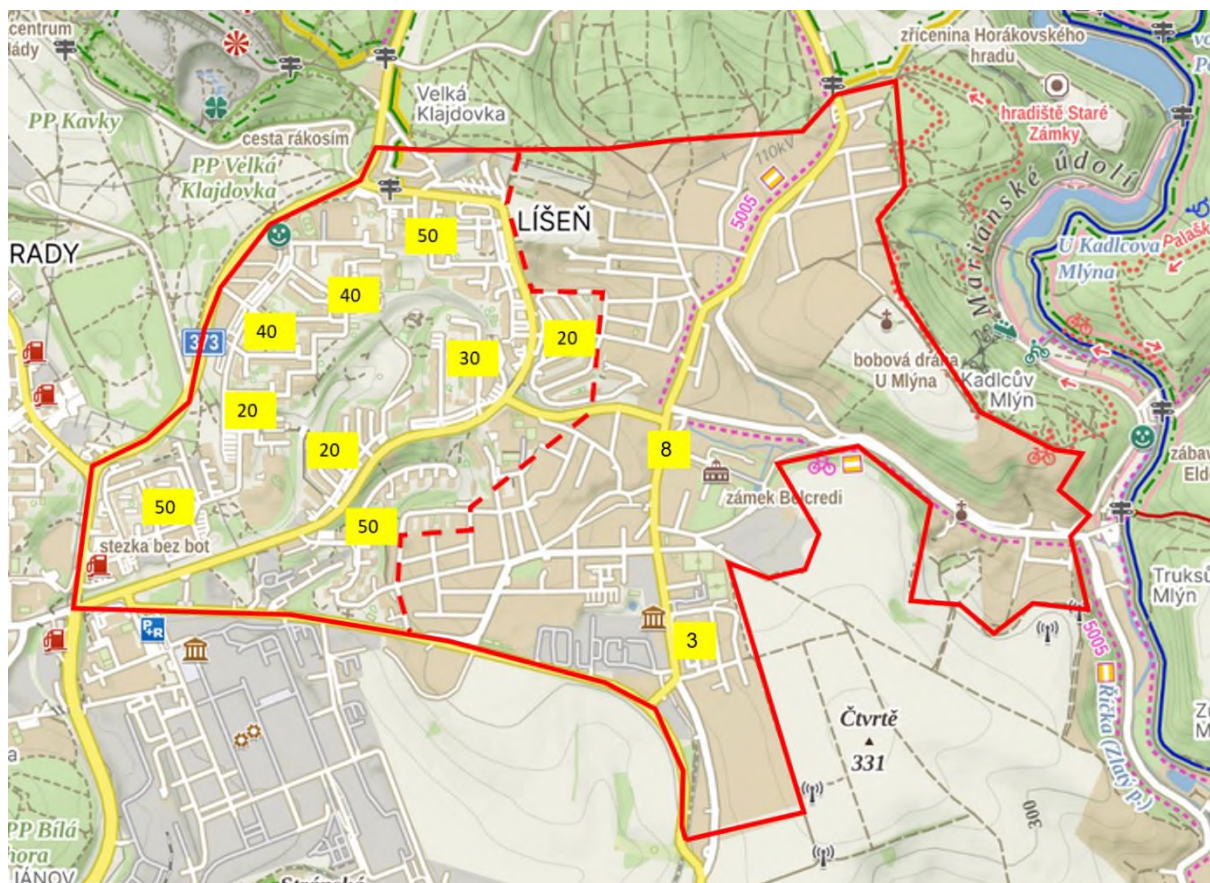
NL

V roce 2023 bylo odhadnuto na území nové Líšně hnízdění zhruba 150 párů ferální formy holuba domácího (obr. 4). Tento druh je rozšířen po celém sídlišti celkem rovnoměrně, jeho početnost je závislá na počtu příhodných míst k hnízdění. Hnízdí většinou na vysokých budovách, nižší než 5 podlažní domy využívá v malé míře (ul. Puchýřova).

Asi nejoblíbenějším hnízdištěm jsou stříšky horních balkonů, kde jsou zároveň i prostory poskytující úkryt před deštěm. Jinak hnízdí na střechách v různých výklencích zvláště na budovách s členitými nástavbami (Molákova ul.). V případě nouze zahnízdí i na balkonech nejen nevyužívaných bytů, ale i bytů trvale obydlených.

SL

Charakter území SL tomuto druhu příliš nevyhovuje. Jeho výskyt byl zaznamenán v oblasti nových vysokých bytových domů v místě křížení ulic Holzova a Poslušného v počtu 2-3 jedinců. Dále pak na kostele sv. Jiljí, kde bylo pozorováno 8 jedinců a je zde možné předpokládat hnízdění 1-2 párů. Holubi hnízdící na příhodnějším území NL využívají zahrady a přilehlé polnosti SL k hledání potravy.

Obrázek 4: Odhad počtu jedinců holuba domácího (ferální forma) v jednotlivých částech Líšně.

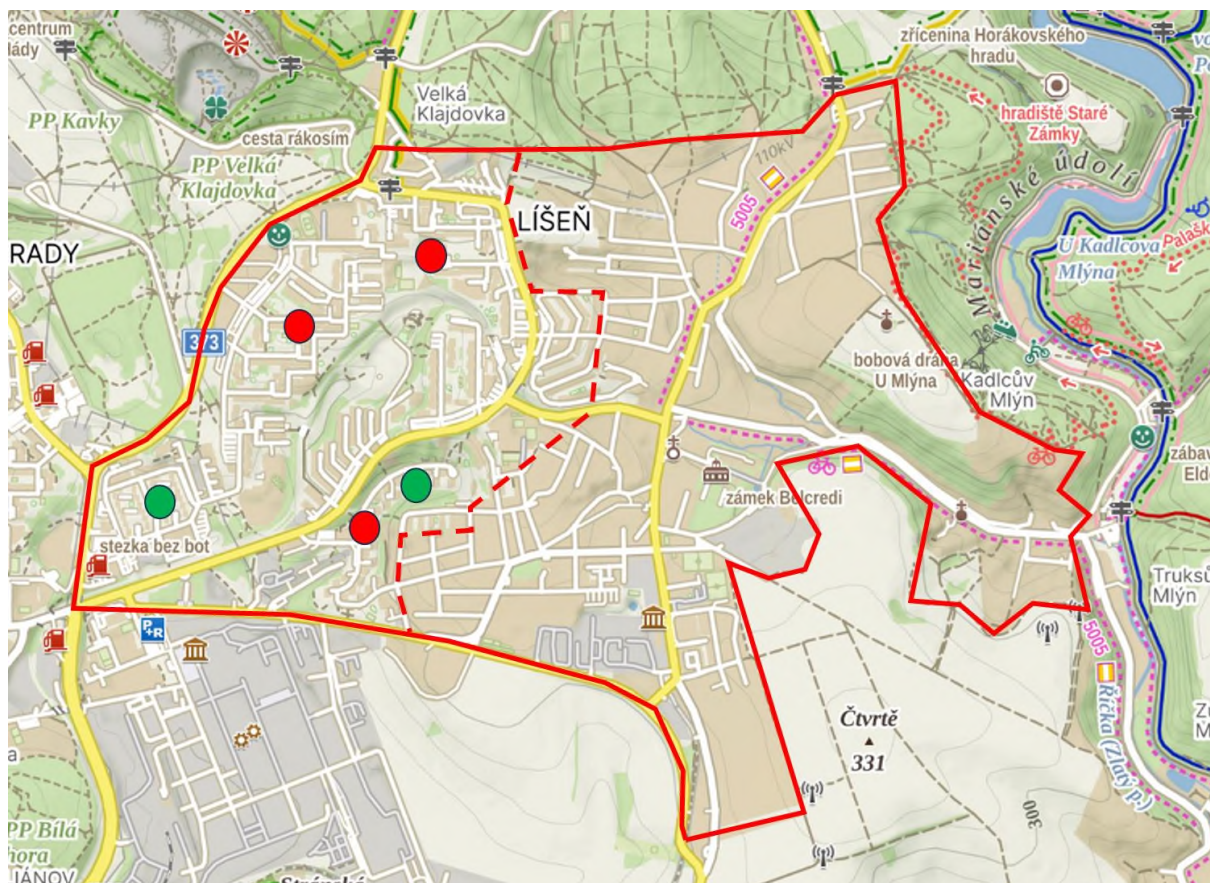
3.2.4 Poštolka obecná

NL

Poštolka hnízdí na sídlišti Líšeň dlouhodobě v počtu několika párů. V roce 2023 bylo obsazeno 5 teritorií, ale mláďata byla vyvedena jen na dvou hnízdištích (obr. 5). Jedno hnízdo bylo umístěné v dutině v zateplení domu, druhé na balkoně paneláku v 8. poschodí. V minulých letech poštolka hnízdila také na stříškách nejvyšších balkonů a ve výklencích na střechách vysokých staveb. Příčiny neúspěšného hnízdění nejsou známy. Nedostatek potravy to zřejmě nebyl, hlavní kořist poštolky, hraboš polní, se na jaře v okolí Brna vyskytoval ve zvýšené početnosti.

SL

Poštolky ve staré zástavbě s největší pravděpodobností nehnízdí, jelikož nižší budovy převažující ve staré zástavbě neposkytují vhodná hnízdiště. Naopak větší zahrady a polní lokality SL jsou vhodným místem k získávání potravy.

Obrázek 5: Poštolka obecná – vyznačena místa úspěšného hnízdění v roce 2023 (zelená kolečka) a místa, kde mláďata v daném roce nevyvedla (červená kolečka).

3.2.5 Jiříčka obecná

NL

Jiříčka hnízdila na čtyřech lokalitách. Největší kolonie se nacházela na budově OS Kotlanova, na začátku července tam bylo 23 obsazených hnízd s odrostlými mláďaty. Druhá největší kolonie byla na budově ZŠ Horníkova, kde hnízdilo 16 párů v umělých hnízdech. Na ulici Jírova 11 hnízdilo pět párů a na severní straně budovy radnice 2 páry (obr. 6).

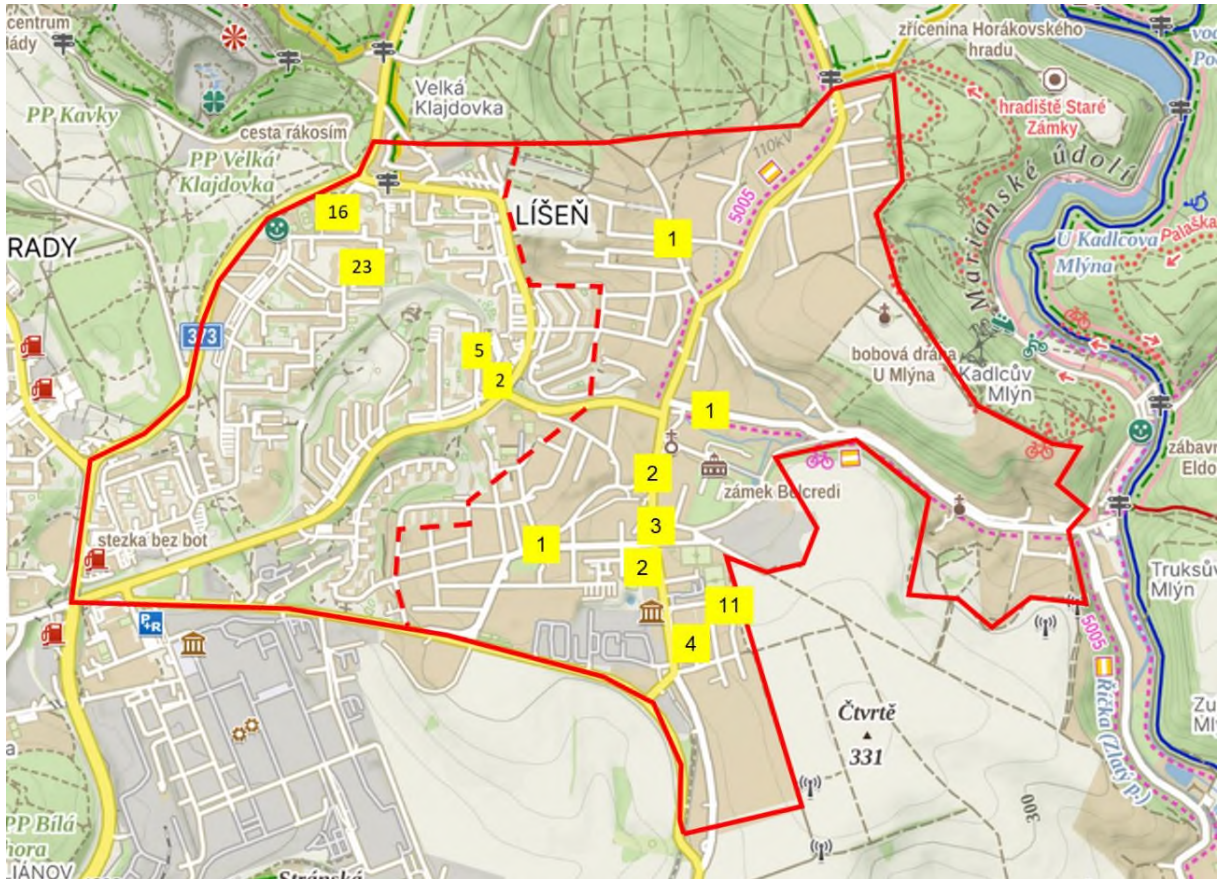
OS Kotlanova. Jiříčky zde hnízdily ve výši 1. podlaží na jižní straně budovy, kde je parkoviště, na východní straně u vstupu do prodejny potravin i mezi bloky OS se vstupy do různých podniků (obchody, restaurace, kulturní prostory ...) jedno hnízdo bylo na severní straně objektu.

ZŠ Horníkova. Na budově školy ve výklencích na V, J i Z straně byla vyvěšena umělá hnízda, která jiříčky kompletně obsadily. Hnízda jsou ve výklencích budovy na úrovni prvního a druhého poschodí, prostory s hnízdy nejsou nijak využívány a ptáci tam mají klid.

Jírova. Jiříčky si postavily hnízda pod převisem budovy radnice na severní straně, kde je přibližně 10 hnízd, některá rozpadlá. V letošním roce si jiříčky postavily hnízda na obytné budově přes ulici od radnice. Celkem postavily 7 hnízd, dvě byla odstraněna, ale v pěti hnízdech loni i letos vyvedly mláďata. Hnízda jsou postavená v 5. poschodí, jedno trojhnízdo na balkoně a dvě jednotlivá na oknech.

SL

Přestože došlo k úbytku létajícího hmyzu a změnám v charakteru zástavby tento druh vzhledem ke způsobu umisťování hnízd vně budov zatím výraznější úbytek v početnosti nezaznamenal. Jde spíše o konkrétní domy a lidi, kterým jiříčky a nepořádek z jejich přítomnosti vadí a vede to k bránění ve stavbě hnízd. Přesto bylo ve SL zjištěno minimálně 10 hnízdních lokalit, s minimálně 24 hnízdicími páry. Největší koncentrace hnízd je na výškových budovách ulice Poslušného, a zvláště pak na obou stranách budovy Leskauerova 9. Jiříčky využívají blízkost zoraných polností k získávání stavebního materiálu a příhodných výklenků tvořených okny a balkóny.

Obrázek 6: Hnízdní kolonie jiříčky obecné v Líšni v roce 2023

3.2.6 Vlaštovka obecná

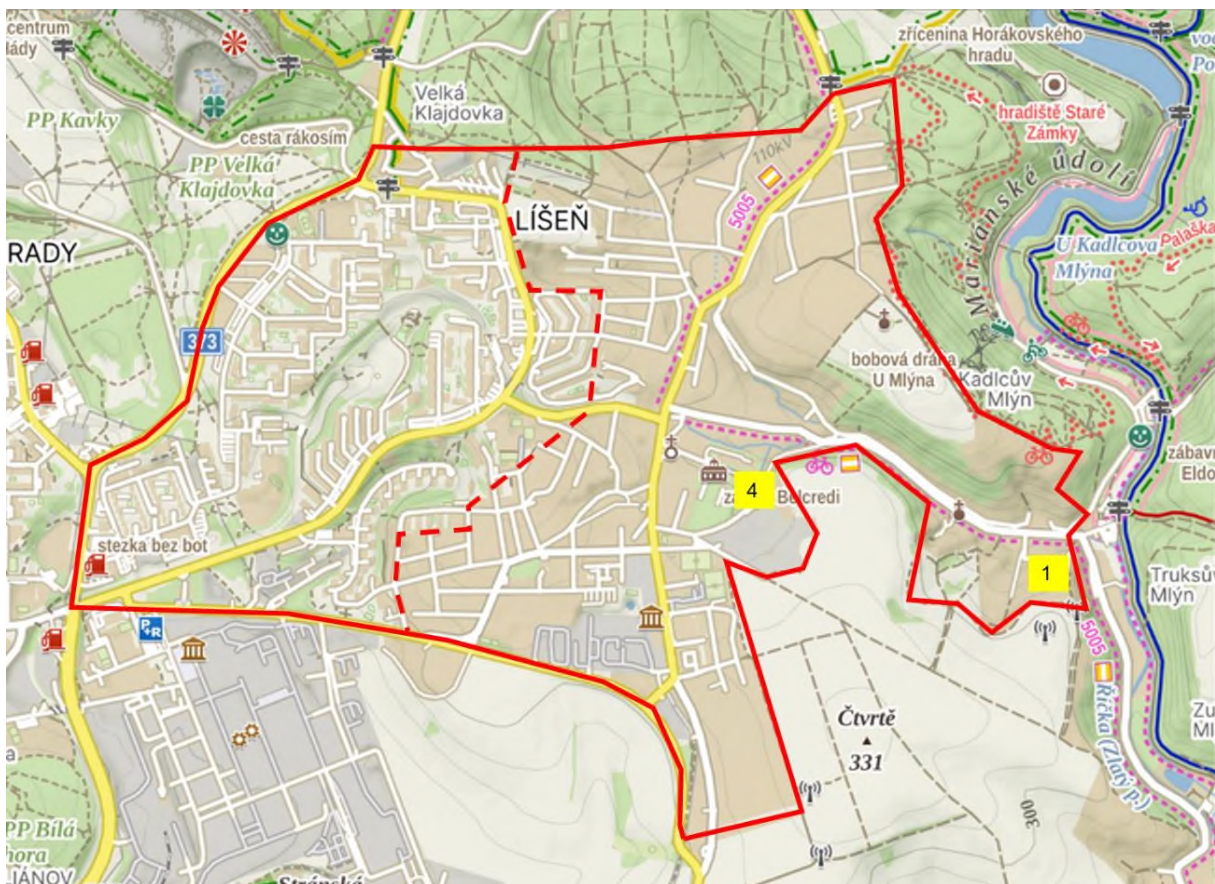
NL

V minulých letech na sídlišti Líšeň hnízdily jednotlivé páry, například ve sklepích budov, kam pronikaly otevřenými větracími okénky. V roce 2023 byla vlaštovka několikrát pozorována při lovu potravy, ale žádné pozorování nenasvědčuje tomu, že by zde hnízdila. Na ulici Kotlanova bylo nalezeno jedno její hnízdo, kde množství trusu na zemi naznačuje, že zde v loňském roce úspěšně vyhnízдила.

SL

V období do roku 1980 zde byla k vidění stohlavá hejna vlaštovek posedávající v srpnu na elektrických drátech v Mariánském údolí. Po zrušení pastvin a stájí JZD (cca 1980) v místech dnešních zahrádek nad ulicí Zlámanky a postupných přestavbách RD v okolí došlo k rapidnímu úbytku početnosti tohoto druhu.

V současné době je zde jen několik hnízd, a to převážně v koňských stájích zámku Belcredi (užívaných je ale jen cca 30% vystavěných). I zde jsou však vlaštovky spíše nuceně trpěné. V předešlých letech bylo zaznamenáno pravidelné hnízdění vlaštovek v průjezdu do dvorního traktu objektu Ondráčkova 14. Letos zde probíhaly na stropní části stavební úpravy a možná proto zde vlaštovky neobsadily ani jedno ze starých hnízd. Na ul. Jateční bylo min. 1 obsazené hnízdo někde v zahradní části za RD na sudé straně ulice (po čísle 20 výše). Určitým překvapením byla totální absence vlaštovky v jezdeckém areálu (včetně dřevěných stájí) nedaleko lesa podél ulice Sřelnice. Celkem hnízdí na území SL minimálně 5 párů (obr 7.).

Obr. 7. Distribuce hnízdišť vlaštovky obecné ve sledovaném území.

3.2.7 Vrabec domácí

NL

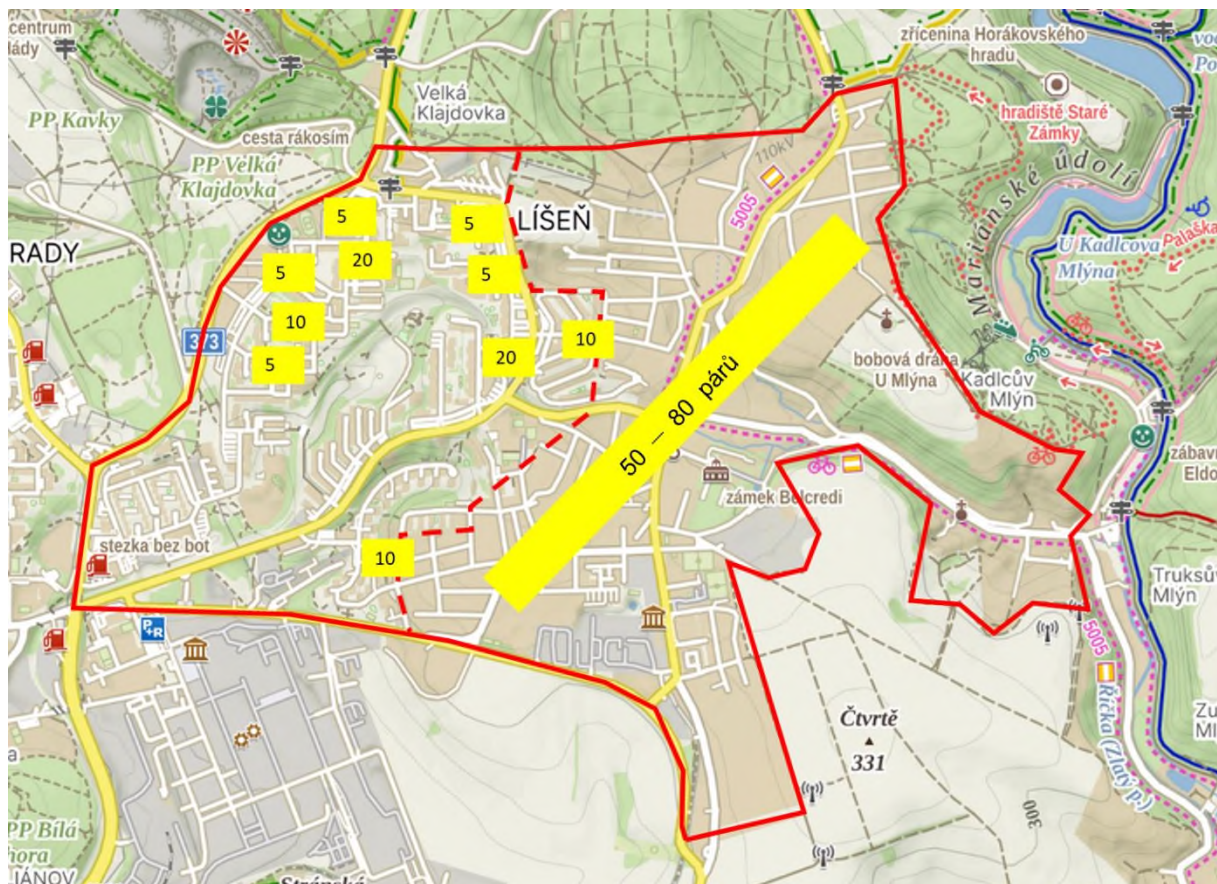
V nové Líšni hnízdilo v roce 2023 přibližně 100 párů vrabce domácího. Největší kolonie byly v oblasti radnice a nákupního střediska Jírova a v oblasti okolo nákupního střediska Kotlanova.

Na těchto lokalitách bylo odhadnuto hnízdění minimálně 20 párů vrabce domácího. Ostatní kolonie byly menší (obr. 8). Distribuce kolonií nebyla rovnoměrná, vrabec domácí chyběl v severní části sídliště (Podbělová – Rovnoběžná) a také v jižní části od ulice Jedovnická až po Synkovu. Vrabec domácí chyběl i ve střední části sídliště od ulice Goldova až po Jírovu. Na ulici Fajmonové vrabec hnízdil jen v části, která sousedila se starou Líšní, kde na okraji obyvatelé chovali drobné zvířectvo.

Vrabec domácí hnízdil většinou ve škvírách pod střešním parapetem na nízkých budovách (většinou do výše 3. podlaží), jak obytných (Kotlanova, Poláčkova) tak i jiných (radnice, OS Jírova, OS Kotlanova), ve výměnících pod střechou nebo do budov pronikal i přes roletky na větracích otvorech atd. Jen málo hnízd bylo umístěno v dutinách v zateplení obytných budov (ul. J. Fajmonové).

SL

Vrabec domácí je zde běžně rozšířený, a to víceméně plošně po celé lokalitě SL. Hnízdní aktivity byly zaznamenány na řadě míst. Vrabec je vcelku vynalézavý ve využívání lidských výtvorů k hnízdění (různé otvory atd., viz obr.), ale vzhledem k charakteru zástavby, pokud může, dává zde zřetelně k hnízdění přednost straně obrácené do klidnější zóny zahrad než uličním partiím. Vzhledem k zjištěné početnosti lze zde odhadovat alespoň 50 až 80 hnízdicích párů.

Obr. 8. Distribuce hnízdišť vrabce domácího v nové Líšni v roce 2023 (odhad počtu hnízdicích párů). Pro starou Líšeň je uveden plošný odhad početnosti.

3.2.8 Kavka obecná

NL

Kavka zde hnízdí třetím rokem, její početnost se zvyšuje, v loňském roce vyhnízdily na sídlišti 3 páry, v letošním již 9 párů (obr. 9). Navíc, v areálu bývalého Zetoru vloni vyhnízdily 2 páry a letos to bylo 5 párů.

Všechna hnízda kavky byla umístěna v dutinách v zateplení domů, které tam vytesali šplhavci. Čtyři páry vyhnízdily na ul. J. Fajmonové a 5 párů na budovách ZŠ Masarova.

Hnízda na obytných budovách byla umístěna mezi 6. a 8. podlažím v místech, kde většina bytů prochází rekonstrukcí a je nevyužívaná. Budova školy je třípodlažní, hnízda byla umístěna ve druhé a třetí poschodí na jižní, západní a východní stěně s východy do málo využívaného prostoru zarostlého křovinami, žádné hnízdo nebylo na straně vstupů do budovy, kde se pohybuje velké množství lidí.

SL

Kavka obecná nebyla ve sledovaném období na tomto území vůbec zpozorována.

3.2.9 Vrána obecná

NL

Před deseti lety se vrána šedá i černá vyskytovala v nové Líšni pravidelně v zimním období a sporadicky také během hnízdního období, jejich hnízdění zde ale nebylo prokázáno. V posledních letech se vrány vyskytují na sídlišti pravidelně, hnízdo vrány šedé s mláďaty bylo v roce 2022 nalezeno poblíž ul. Fajmonové a v roce 2023 tato vrána vyhnízdila na ulici Synkova (obr. 9).

Mimo hnízdící pár se na sídlišti v letošním roce vyskytoval další nejméně jeden pár vrány šedé a jeden pár vrány černé, jejichž teritoria zřejmě zasahovala i na území sídliště nebo sem zalétaly jen za potravou. Jeden pár hnízdl v SZ části komplexu bývalého Zetoru, další přilétaly do sídliště ze strany staré Líšně.

SL

Vrána obecná byla opakovaně spatřena na střeše budovy ZŠ Holzova nebo v jejím okolí. Na území SL však s nejvyšší pravděpodobností nehnízdí. Přes SL létají vrány z hnízdišť v Mariánském údolí za potravou do města.

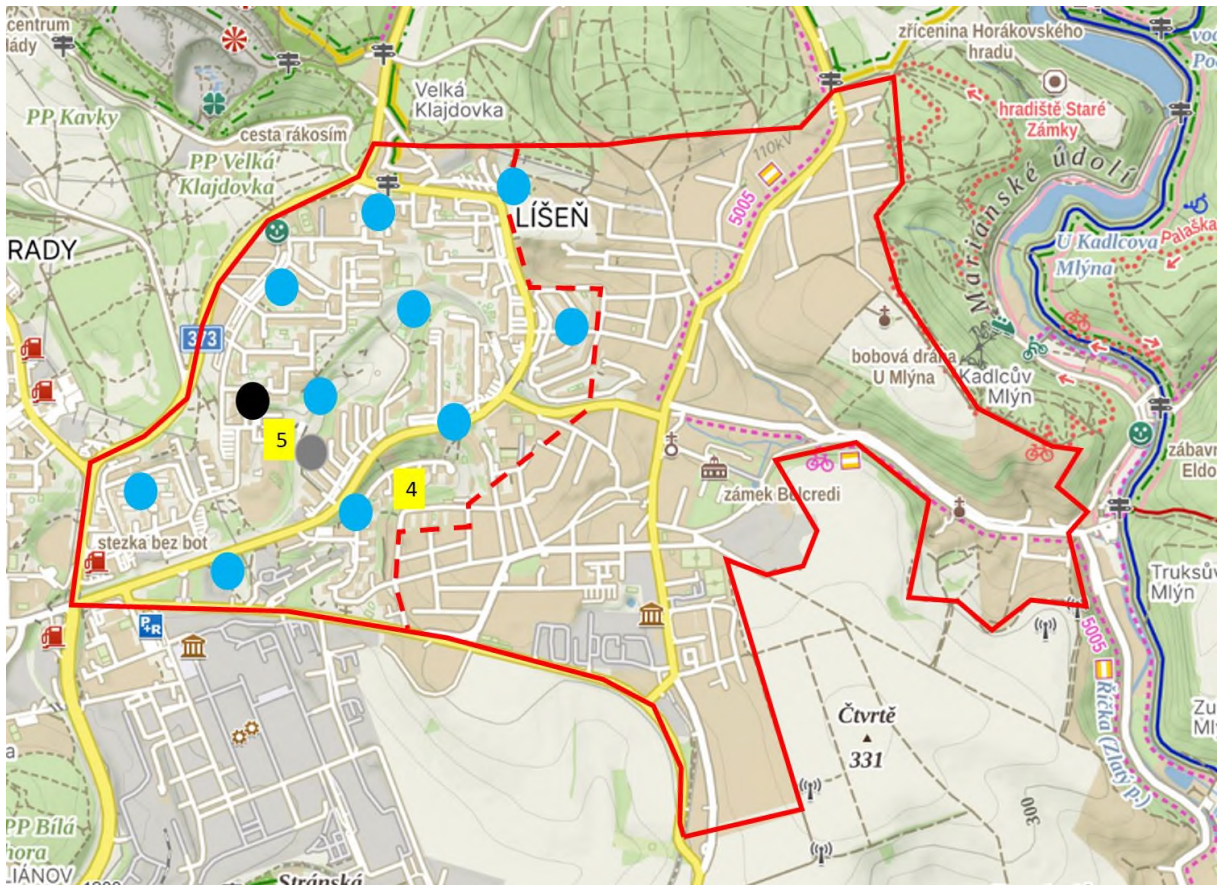
3.2.10 Sojka obecná

NL

Sojka již řadu let hnízdí na vhodných místech po celém sídlišti, na jaře 2023 zde hnízdilo okolo 10 párů (obr. 9). Za posledních 10 let sojka postupně ztrácí plachost a její útěková vzdálenost v klidném prostředí se snížila na méně než 5 m.

SL

Taktéž ve SL se sojky objevují stále častěji v intravilánu. Celková početnost byla obdobná jako v NL (cca 10 párů), konkrétní hnízda nebyla dohledána.

Obrázek 9: Hnízdiště kavky obecné v nové Lišni v roce 2023 (žluté čtverečky s počtem párů), hnízdiště vrány šedé v roce 2023 (černé kolečko) a v roce 2022 (šedé kolečko) a přibližné rozmístění hnízdišť sojky obecné (modré kolečko) ve SL nebyla konkrétní hnízda lokalizována.

4 Shrnutí a doporučení

Během ornitologického průzkumu území bylo zjištěno celkem 59 druhů ptáků. Větší druhová pestrost byla zaznamenána ve staré Líšni, což je dáno především pestřejší skladbou biotopů. Celkově lze vyhodnotit stav ptactva ve sledované lokalitě jako dobrý. U mnoha ptačích druhů není třeba jejich populace podporovat, neboť jsou v dobrém stavu, u některých je soužití s lidmi konfliktní, nebo jsou ohrožené. Konkrétním možným způsobem podpory ptáků v Líšni se věnují následující odstavce.

4.1 Obecná opatření pro podporu ptactva

4.1.1 Péče o zeleň

Dobrý stav zeleně je pro ptáky i ostatní živou přírodu ve městě krucióální. Z pohledu ptáků je zásadní především ochrana vzrostlých stromů. U větších a strašších stromů bývají často přítomné dutiny vhodné pro hnízdění ptáků, poskytují ale útočiště i netopýrům, a mnoha dalším druhům živočichů. Proto je třeba každé kácení vzrostlých stromů zvážit a v případě starých stromů tvořících bezpečnostní riziko pro občany přistoupit primárně k ořezu na vysoké torzo (odstranění větví a seříznutí kmene ve větší výšce). Takové torzo plní ještě dlouho svoji biologickou funkci a slouží mnohem lépe, než běžně používaná opatření na podporu biodiverzity (jako jsou například budky pro ptáky, nebo hmyzí hotely). Obdobně keřové porosty jsou důležitým biotopem pro mnoho druhů ptactva (typicky vrabci, kosi, červenky...) a je třeba je ponechávat v dostatečném rozsahu. Odstraněnou zeleň je třeba nahrazovat novou výsadbou, ideálně našich původních dřevin. Bobulonosné dřeviny mohou výrazně vylepšit potravní nabídku pro ptáky i další zvířata. (<https://www.birdlife.cz/co-delame/vyzkum-a-ochrana-ptaku/ochrana-druhu/konflikty-ptak-clovek/ptaci-a-zelen-ve-mestech/>). Vhodné je rovněž vysazování kvetoucích pásů rostlin pro podporu hmyzu, stejně jako mozaikovitá seč a vyloučení užívání chemických postřiků (insekticidy, herbicidy aj.). Na takto obhospodařovaných plochách nalézají (nejen) ptáci mnoho potravy.

4.1.2 Kolize s prosklenými plochami

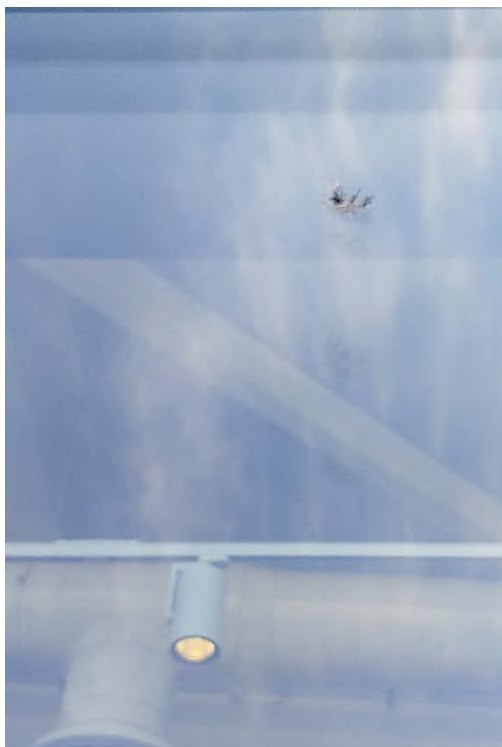
Vinou kolize ptáků se skleněnými plochami hynou ročně miliony ptáků. Přičemž se vzrůstající plochou skla a podílu zeleně v okolí objektu vzrůstá i rizikovitost těchto ploch pro ptáky. Daní jedinci skleněnou plochu nedokáží registrovat, protože je buď příliš transparentní a za ní je vidět průlet dále do prostoru, nebo je naopak reflexivní a odráží se v ní okolní prostor, který ptáci považují za reálný.

Pro zabránění těchto zbytečných úhynů stačí zviditelnit tyto problematické plochy, přičemž se často jedná o několik konkrétních ploch (nebezpečnost objektu lze přibližně vyjádřit pomocí této kalkulačky: <https://www.jmpcso.cz/kalkulacka-skla/>). Této problematice a jejímu řešení se podrobně věnují například stránky České společnosti ornitologické (<https://www.birdlife.cz/co-delame/vyzkum-a-ochrana-ptaku/ochrana-druhu/konflikty-ptak-clovek/ptaci-a-skla/>).

Vhodným zabezpečením je vnější polep s dostatečnou hustotou (jedna silueta dravce na

skleněné tabuli nestačí), případně venkovními žaluziemi, sítěmi, případně popínavými rostlinami.

Na území Líšně byla zjištěna dvě prosklené plochy ohrožující. Jedou je objekt supermarketu Lidl (Trnkova 3071/121), druhou plocha na radniční budově (Jírova 2609/2) – viz obrázky 10 až 13. Na budově Lidlu byl zaznamenán jeden úhyn pěníce černohlavé, na této budově by se dalo zabránit nárazům pomocí stažení venkovních žaluzií, na budově radnice nám zatím není znám nález uhynulého ptáka, plocha je však kvůli vysoké odrazivosti a své rozloze riziková. Zde by bylo dobré provést dostatečný polep (viz doporučené stránky).

Obrázek 10-12: Nebezpečná prosklená plocha supermarketu Lidl. Spodní obrázky dokumentují úhyn pěníce černohlavé (kadáver u skla a zbytky peří na skle).

Obrázek 13: Nebezpečná prosklená plocha na budově radnice není dostatečně zabezpečena.

4.1.3 Podpora hnízdních možností

Častým opatřením na podporu ptačích populací je vyvěšování hnízdních budek. Tuto činnost považujeme za smysluplnou především v místech s absencí vhodných hnízdních dutin (např. bez vzrostlých stromů). Vyvěšované budky však většinou slouží jen velmi malému spektru druhů dutinových hnízdičů, přičemž se typicky jedná o již přirozeně hojné a nenáročné druhy (např. sýkory), proto je třeba zvážit, zda k tomuto opatření přistupovat. Za vhodnější považujeme instalaci hnízdních budek, nebo umělých hnízd na domy, pro synantropní druhy ptáků (viz níže) u kterých je reálně omezená možnost hnízdění a jejich stávající hnízdiště jsou permanentně ohrožena rekonstrukcemi objektů. Populace těchto druhů jsou navíc silně vázány na lidská sídla a v jiném prostředí se nevyskytují, na rozdíl od dutinových hnízdičů, běžně se vyskytujících v klasickém typu budek umístěvaném na městskou zeleň.

Vhodné je však věšení a případná kontrola budek ve spolupráci s žáky škol, případně s veřejností. Edukativní rozměr budek může být značný a při vhodně vedeném postupu může podněcovat k zájmu o ochranu ptactva a přírody obecně. Proto doporučujeme případné vyvěšování klasických budek spojit právě s edukačními aktivitami na školách. Žáci se navíc mohou podílet i na výrobě budek a tím si vyzkoušet své praktické dovednosti.

4.2 Individuální ochrana druhů

4.2.1 Rorýs obecný

Rorýs je druhem silně vázaným na lidská sídla, jelikož naprostá většina populace hnízdí na lidských stavbách. Jsou tak citliví na rekonstrukce budov, při kterých jejich hnízdiště často zanikají. Jelikož se jedná o druh zvláště chráněný, je třeba dbát na ochranu jeho hnízd a zajistit

jejich přetrvání i po rekonstrukci objektu. Proto by měl být u všech známých hnízdišť proveden před rekonstrukcí objektu zoologický průzkum, který stanoví aktuální výskyt hnízdících párů a doporučí opatření pro ochranu tohoto zvláště chráněného druhu. Konkrétní adresy s hnízdišti shrnuje tabulka 1 (výše), případně je možné sledovat aktualizovanou databázi rorysi.cz.

Vhodným preventivním opatřením pro ochranu rorýse je vyvěšení hnízdních budek na budovách (viz samostatný dokument). Doporučujeme upřednostnit budovy s aktuálním výskytem, tak aby v případě rekonstrukce těchto budov mohly osídlené budky zajistit jednoduchou formou zachování hnízdiště i po případné rekonstrukci

4.2.2 Poštołka obecná

Poštołky jsou drobnými dravci, živící se především hraboši, v menší míře ptáky, hmyzem, případně dalšími živočichy. Přesto že dokáží ve vzácných případech ulovit mládě holuba domácího, nemá její přítomnost významný vliv na populace tohoto druhu. Poštołky využívají ve městech ke hnízdění nejrůznější výklenky, římsy, nebo ozdobné prvky na fasádách. Často jsou využívané hnízdní podklady nevhodné a problematické. Tento druh lze jednoduše podpořit vyvěšením vhodných budek, například na budovách (viz samostatný dokument).

4.2.3 Jiříčka obecná

Obyvatelé Líšně mají k jiříčce rozdílné vztahy. Někteří jiříčku tolerují, pod hnízdo umístí podložku, aby se zabránilo znečištění domu nebo chodníku (Trnkova 2, nám. Karla IV 1), jiní v době hnízdění pravidelně odstraňují trus pod hnízdy (např. OS Kotlanova, Karoliny Světlé 62 apod.). Na málo frekventovaných místech jiříčku zpravidla ignorují a trus se pod hnízdy hromadí po celou hnízdní sezonu (OS Kotlanova, Jírova 2, dvorní trakt Leskauerova 9). Na některých místech jiříčce znemožňují hnízdit tím, že její hnízda opakovaně shazují (Kotlanova 1, Horákovská 1, budova Leskauerova 9), přestože se jedná o chráněný druh.

Ničení hnízd nelze asi zcela zabránit. Vyvěšování umělých hnízd je dobrá alternativa, pomocí jiříčce vyrovnat se s nepřízní některých občanů. Umělá hnízda je možné umístit na vhodná, nekonfliktní místa a ptáci je budou ochotně využívat, jak se ukázalo na budově ZŠ Horníkova.

Možnost, jak zvýšit toleranci občanů k jiříčkám na frekventovaných místech (OS Kotlanova) může být zainteresovanost majitelů (nájemců domů), kde pravidelně hnízdí ve větším množství, aby po ptácích trus uklízeli (někteří to pravidelně dělají). Podle možností v tom může hrát významnou roli i radnice tím, že nechá pod hnízda nainstalovat podložky, které trus zachytí a na konci hnízdění je nechá vyčistit. Jiná alternativa může být zajištění pravidelného úklidu trusu jiříček z míst, kde se pohybuje hodně lidí (OS Kotlanova, Jírova 2). Na klíčových místech by bylo možné zřídit informační panely, týkající se jiříček a řešení problematických situací s nimi spojených.

4.2.4 Vlaštovka obecná

Tento druh bohužel za posledních 20 let zaznamenal rapidní propad v početnosti. Na vině je úbytek potravy a také specializace v umisťování hnízd uvnitř lidských staveb. Vzhledem k přeměně lidských staveb v původně zemědělské krajině, zrušení chovu dobytka a dalších domácích zvířat a s tím souvisejícím vymizení typicky hospodářských staveb, kde si vlaštovky umisťovaly svá hnízda, došlo k dramatické redukci hnízdních příležitostí. Obdobně jako u jiříček je vhodným opatřením v místech hnízdění domluvit umístění umělých hnízd, která mohou směřovat hnízdní pokusy na vhodnější místa. Především je vhodná komunikace s majiteli objektů, na kterých vlaštovky hnízdí.

4.2.5 Kavka obecná

Brněnská populace kavky aktuálně narůstá, díky přizpůsobivosti tohoto druhu. Kavky hnízdí častěji na budovách a na některých lokalitách (jako např. i v Líšni) využívají otvory v zateplení. Tento typ hnízdění je sám o sobě konfliktní a vyvolává potřebu otvory ve fasádách uzavírat. Tím se daná hnízdění stávají zranitelná a náchylná na zničení stavebními úpravami. Přičemž stejně jako rorýsi jsou kavky zvláště chráněným druhem a je toho třeba pamatovat při likvidaci jejich hnízdišť. Náhrada hnízdních dutin budkami, by možná byla vhodná na ZŠ Masarova, kde jsou některé stěny směřovány do nevyužívaných prostor a kavky tam hnízdí v zateplení. Podobné je to i na některých místech v areálu Zetoru.

4.3 Problematika holuba domácího

Problematičnost zdivočelého holuba domácího je relativní. Jeho populace je docela velká, jeho negativní vliv na prostředí je spíše malý, problém je soužití s člověkem z hlediska hygieny. Na některých hnízdištích znečišťuje trusem balkony, fasády domů i chodníky a je otázkou míry tolerance občanů, zda ho ve svém okolí akceptují. Ve srovnání se znečištěním prostředí exkrementy a močí psů, koček i lidí, není holub z hlediska hygieny tím největším problémem. V úvahu je potřeba vzít i to, že část obyvatel holuby přikrmuje a považuje je za vítané zpestření městského prostředí.

Redukce počtu holubů je možná především zamezením jejich přikrmování a také omezením jejich hnízdních možností. Oba body jsou však velmi náročně splnitelné. Tzv. městské holubníky mají dle našeho názoru efekt spíše malý a velmi lokální za cenu vysokých nákladů. Tato problematika však již byla vícekrát řešena ve veřejných médiích a z naší pozice se jí dále nevěnujeme.